

FOURIER-ovi redovi - matematički dio

Složeno periodična funkcija $f(t) = f(t + T)$ može se predstaviti Fourier-ovim redom, koji predstavlja sumu prostoperiodičnih funkcija u obliku:

$$f(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} (a_n \cos n\omega_0 t + b_n \sin n\omega_0 t) \quad (15.702)$$

gdje je $\omega_0 = 2\pi/T$ osnovna ili fundamentalna učestanost. Oblik dat relacijom (15.702) naziva se **trigonometrijski** oblik Fourier-ovog reda. Pojedini članovi Fourier-ovog reda nazivaju se harmonicima. Član učestanosti ω_0 naziva se osnovnim harmonikom, a član učestanosti $n\omega_0$ n - tim harmonikom. Član $\frac{a_0}{2}$ naziva se nultim harmonikom. a_0 , a_n i b_n - nazivaju se koeficijenti Fourier-ovog reda i oni se izračunavaju po formulama:

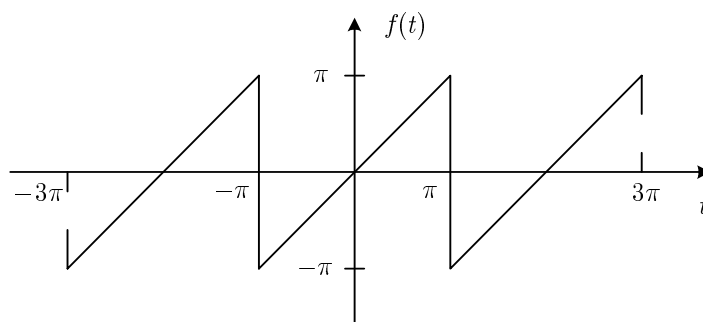
$$\begin{aligned} a_0 &= \frac{2}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} f(t) dt \\ a_n &= \frac{2}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} f(t) \cos n\omega_0 t dt \quad n = 0, 1, 2, \dots \\ b_n &= \frac{2}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} f(t) \sin n\omega_0 t dt \quad n = 1, 2, \dots \end{aligned}$$

Da bi se neka složenoperiodična funkcija razvila u Fourier-ov red ona treba da ispuni Dirchlet-ove uslove:

1. Da ima prekide prve vrste i to konačan broj.
2. Da ima konačan broj minimuma i maksimuma.
3. Da je $\int_0^t |f(t)| dt < \infty$

U tačkama prekida red konvergira vrijednosti $\frac{1}{2}[f(t^+) + f(t^-)]$.

Primjer 1: Razviti u Fourier-ov red funkciju $f(t) = t$; $-\pi < t < \pi$; $f(t + 2\pi) = f(t)$ što znači da je $T = 2\pi$ (slika 15.323).

Slika 15.323:

Koeficijenti su:

$$a_0 = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} t dt = 0$$

Za $n = 1, 2, 3, \dots$ imamo da je:

$$a_n = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} t \cos ntdt = \frac{1}{n^2\pi} (\cos nt + nt \sin nt) \Big|_{-\pi}^{\pi} = 0$$

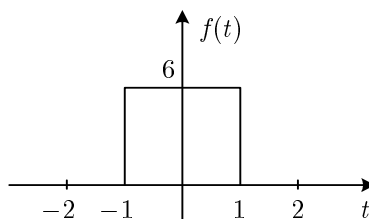
i

$$b_n = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} t \sin ntdt = \frac{1}{n^2\pi} (\sin nt - nt \cos nt) \Big|_{-\pi}^{\pi} = -\frac{2 \cos n\pi}{n} = \frac{2(-1)^{n+1}}{n}$$

Prema tome, funkcija $f(t)$ zapisana preko Fourier-ovog reda je:

$$f(t) = 2 \left(\frac{\sin t}{1} - \frac{\sin 2t}{2} + \frac{\sin 3t}{3} - \dots \right)$$

Primjer 2: Razviti u Fourier-ov red funkciju $f(t)$ koja je jednaka (slika 15.324.):

Slika 15.324:

$$f(t) = \begin{cases} 0 & -2 < t < -1 \\ 6 & -1 < t < 1 \\ 0 & 1 < t < 2 \end{cases}$$

$f(t+4) = f(t) \Rightarrow T = 4; \omega_0 = \frac{2\pi}{T} = \frac{\pi}{2}$. Koeficijenti su:

$$a_0 = \frac{2}{4} \int_{-1}^1 6 dt + \frac{2}{4} \int_1^3 0 dt = 6$$

$$a_n = \frac{2}{4} \int_{-1}^1 6 \cos \frac{n\pi t}{2} dt + \frac{2}{4} \int_1^3 0 \cos \frac{n\pi t}{2} dt = \frac{12}{n\pi} \sin \frac{n\pi}{2}$$

$$b_n = \frac{2}{4} \int_{-1}^1 6 \sin \frac{n\pi t}{2} dt + \frac{2}{4} \int_1^3 0 \sin \frac{n\pi t}{2} dt = 0$$

$$f(t) = 3 + \frac{12}{\pi} \left(\cos \frac{\pi t}{2} - \frac{1}{3} \cos \frac{3\pi t}{2} + \frac{1}{5} \cos \frac{5\pi t}{2} - \dots \right)$$

$$f(t) = 3 + \frac{12}{\pi} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n+1} \cos \{[(2n-1)\pi t]/2\}}{2n-1}$$

Primjer 3: Razviti u Fourier-ov red funkciju $f(t)$ koja je jednaka:

$$f(t) = \begin{cases} 4 & 0 < t < 1 \\ -4 & 1 < t < 2 \end{cases}$$

$f(t) = f(t+2); T = 2$

Koeficijenti su jednaki:

$$a_n = 0; \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

$$b_n = \frac{4}{2} \int_0^1 4 \sin n\pi t dt = \frac{8}{n\pi} [1 - (-1)^n] \Rightarrow \begin{cases} b_n = 0; & n - \text{parno} \\ b_n = \frac{16}{n\pi}; & n - \text{neparno} \end{cases}$$

$$f(t) = \frac{16}{\pi} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin(2n-1)\pi t}{2n-1}$$

Oblik Fourier-ovog reda zavisi od svojstva vremenske funkcije $f(t)$:

1. Ako je funkcija $f(t)$ parna tj. $f(-t) = f(t)$ Fourier-ov red će sadržati konstantni član i

kosinusne članove:

$$a_n = \frac{4}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) \cos n\omega_0 t dt \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

$$b_n = 0 \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

2. Ako je funkcija $f(t)$ neparna tj. $f(-t) = -f(t)$ Fourier-ov red će sadržati samo sinusne članove:

$$a_n = 0 \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

$$b_n = \frac{4}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) \sin n\omega_0 t dt \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

3. Ako je negativni talas vremenske funkcije ogledalska slika pozitivnog talasa tj. ako je: $f(t + T/2) = -f(t)$ onda je:

$$a_n = 0 \quad \text{za } n - \text{parno}$$

$$a_n = \frac{4}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) \cos n\omega_0 t dt \quad \text{za } n - \text{neparno}$$

$$b_n = 0 \quad \text{za } n - \text{parno}$$

$$b_n = \frac{4}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) \sin n\omega_0 t dt \quad \text{za } n - \text{neparno}$$

tj. Fourier-ov red će sadržavati samo neparne članove.

4. Ako funkcija $f(t)$ ispunjava uslov iz trećeg slučaja i uz to je simetrična u odnosu na koordinatni početak, tj. neparna, njen Fourier-ov red imaće samo neparne sinusne harmonike:

$$b_{2n+1} = \frac{8}{T} \int_0^{\frac{T}{4}} f(t) \sin (2n + 1) \omega_0 t dt \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

Primjer 4: Razviti u Fourier-ov red funkciju $f(t)$:

$$f(t) = \begin{cases} 0 & -\frac{\pi}{2} < t < -\frac{\pi}{4} \\ 4 \cos 2t & -\frac{\pi}{4} < t < \frac{\pi}{4} \\ 0 & \frac{\pi}{4} < t < \frac{\pi}{2} \end{cases}$$

$$f(t + \pi) = f(t)$$

$$a_0 = \frac{8}{\pi}; \quad a_1 = 2; \quad a_2 = \frac{8}{\pi(1-n^2)} \cos \frac{n\pi}{2}, \quad n = 2, 3, 4, \dots$$

$$b_n = 0, \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

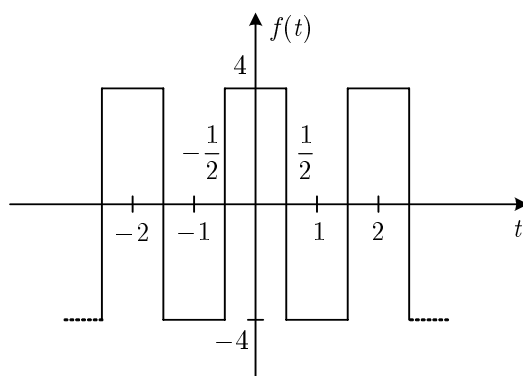
Primjer 5: Razviti u Fourier-ov red funkciju $f(t)$:

$$f(t) = |4 \sin 2t|$$

Odgovor:

$$f(t) = \frac{16}{\pi} \left(\frac{1}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{1-4n^2} \cos 4nt \right)$$

Primjer 6: Razviti u Fourier-ov red funkciju $f(t)$ prikazanu na slici 15.325.

Slika 15.325:

Odgovor:

$$f(t) = \frac{16}{\pi} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n+1}}{2n-1} \cos(2n-1)\pi t$$

Drugi oblici trigonometrijskog Fourier-ovog reda su:

$$f(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} A_n \cos(n\omega_0 t + \theta_n) \quad (15.703)$$

Koristeći sledeći identitet:

$$a_n \cos n\omega_0 t + b_n \sin n\omega_0 t = A_n \cos(n\omega_0 t + \theta_n)$$

dobijamo izraze za A_n i θ_n koji su jednaki:

$$A_n = \sqrt{a_n^2 + b_n^2}$$

$$\theta_n = \arctan \frac{b_n}{a_n}$$

iz kojih slijedi:

$$a_n = A_n \cos \theta_n$$

$$b_n = -A_n \sin \theta_n$$

ili:

$$f(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} A_n \sin(n\omega_0 t + \theta'_n) \quad (15.704)$$

gdje je:

$$\theta'_n = \theta_n + \frac{\pi}{2}$$

Kompleksni oblik Fourier-ovog reda

Polazeći od relacija:

$$\cos n\omega_0 t = \frac{1}{2} (e^{jn\omega_0 t} + e^{-jn\omega_0 t})$$

$$\sin n\omega_0 t = \frac{1}{2j} (e^{jn\omega_0 t} - e^{-jn\omega_0 t})$$

i oblika (15.702) Fourier-ovog reda dobijamo:

$$f(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} \left[\left(\frac{a_n - jb_n}{2} \right) e^{jn\omega_0 t} + \left(\frac{a_n + jb_n}{2} \right) e^{-jn\omega_0 t} \right]$$

Uvodeći novi koeficijent $\underline{c}_n$ koji je jednak:

$$\underline{c}_n = \frac{a_n - jb_n}{2}$$

Zamjenjujući izraze za izračunavanje konstanti a_n i b_n ako je $t_0 = -T/2$ dobijamo:

$$\underline{c}_n = \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f(t) (\cos n\omega_0 t - j \sin n\omega_0 t) dt$$

ili koristeći Euler-ovu formulu:

$$\underline{c}_n = \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f(t) e^{-jn\omega_0 t} dt \quad (15.705)$$

$$\underline{c}_n^* = \frac{a_n + jb_n}{2} = \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f(t) (\cos n\omega_0 t + j \sin n\omega_0 t) dt$$

Evidentno je $\underline{c}_{-n}$ (ako n zamijenimo sa $-n$) da je:

$$\underline{c}_{-n} = \frac{a_n + jb_n}{2} = \underline{c}_n^*$$

$$\frac{a_0}{2} = \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f(t) dt = c_0$$

Sada možemo napisati:

$$f(t) = c_0 + \sum_{n=1}^{\infty} \underline{c}_n e^{jn\omega_0 t} + \sum_{n=1}^{\infty} \underline{c}_{-n} e^{jn\omega_0 t} \quad (15.706)$$

Pošto je $c_0 = \underline{c}_n|_{n=0}$ relaciju (15.706) možemo zapisati u sledećem obliku:

$$f(t) = \sum_{n=0}^{\infty} \underline{c}_n e^{jn\omega_0 t} + \sum_{n=-1}^{-\infty} \underline{c}_n e^{jn\omega_0 t}$$

Pa konačno dobijamo:

$$f(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{c}_n e^{jn\omega_0 t} \quad (15.707)$$

Relacija (15.707) predstavlja kompleksni oblik Fourier-ovog reda dok se koeficijent $\underline{c}_n$ izračunava koristeći relaciju (15.705).

Primjer 7: Naći kompleksni oblik Fourier-ovog reda funkcije $f(t)$:

$$f(t) = \begin{cases} 4 & 0 < t < 1 \\ -4 & 1 < t < 2 \end{cases}$$

ako je $f(t+2) = f(t)$. Odavde slijedi da je: $T = 2$ i $\omega_0 = 2\pi/T = \pi$ pa je:

$$\underline{c}_n = \frac{1}{2} \int_{-1}^1 f(t) e^{-jn\pi t} dt = \frac{1}{2} \int_{-1}^0 (-4) e^{-jn\pi t} dt + \frac{1}{2} \int_0^1 4 e^{-jn\pi t} dt = \frac{4}{jn\pi} [1 - (-1)^n]$$

Takođe, imamo da je:

$$c_0 = \frac{1}{2} \int_{-1}^1 f(t) dt = \frac{1}{2} \int_{-1}^0 4 dt - \frac{1}{2} \int_0^1 4 dt = 0$$

Pošto je $c_n = 0$ za parno n i $c_n = 8/jn\pi$ za neparno n kompleksni oblik Fourier-ovog reda funkcije $f(t)$ ima sledeći oblik:

$$f(t) = \frac{8}{jn\pi} \sum_{n=-\infty}^{\infty} \frac{1}{2n-1} e^{j(2n-1)\pi t}$$

Primjer 8: Naći kompleksni oblik Fourier-ovog reda funkcije $f(t)$:

$$f(t) = \begin{cases} 1 & -1 < t < 1 \\ 0 & 1 < t < 2 \end{cases}$$

ako je $f(t+4) = f(t)$:

Odgovor:

$$f(t) = \frac{1}{2} + \frac{1}{\pi} \sum_{\substack{n=-\infty \\ n \neq 0}}^{\infty} \frac{\sin\left(\frac{n\pi}{2}\right)}{n} e^{j\frac{n\pi t}{2}}$$

Funkcija

$$\begin{aligned} \text{Sa}(x) &= \frac{\sin x}{x}, \quad x \neq 0 \\ \text{Sa}(0) &= 1 \end{aligned}$$

naziva se **funkcija odabiranja** (sampling funkcija). Funkcija:

$$\text{sinc} x = \frac{\sin \pi x}{\pi x} = \text{Sa}(\pi x)$$

naziva se **sinc** funkcija. Pošto je:

$$c_0 = \lim_{n \rightarrow 0} c_n$$

rezultat iz **Primjera 8** se može napisati u sledećem obliku:

$$f(t) = \frac{1}{2} \sum_{n=-\infty}^{\infty} \text{Sa}\left(\frac{n\pi}{2}\right) e^{j\frac{n\pi t}{2}}$$

Primjer 9: Naći kompleksni oblik Fourier-ovog reda funkcije $f(t)$:

$$f(t) = \begin{cases} 1 & -\frac{b}{2} < t < \frac{b}{2} \\ 0 & \frac{b}{2} < t < \frac{T}{2} \end{cases}$$

ako je $f(t+T) = f(t)$:

Odgovor:

$$f(t) = \frac{b}{T} \sum_{n=-\infty}^{\infty} \text{Sa} \left(\frac{n\pi b}{T} \right) e^{j \frac{n\pi t}{T}}$$

Ako je funkcija $f(t)$ parna, koeficijenti kompleksnog oblika Fourier-ovog reda su jednaki:

$$\underline{c}_n = \frac{a_n}{2} = \frac{2}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) \cos n\omega_0 t dt$$

Ako je funkcija $f(t)$ neparna, koeficijenti kompleksnog oblika Fourier-ovog reda su jednaki:

$$\underline{c}_n = \frac{b_n}{2j} = \frac{2}{jT} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) \sin n\omega_0 t dt$$

Ako je funkcija $f(t)$ polu-talasnno simetrična (half-wave simetry) tada su koeficijenti kompleksnog oblika Fourier-ovog reda su jednaki:

$$\begin{aligned} \underline{c}_n &= 0 & n - \text{parno} \\ \underline{c}_n &= \frac{2}{T} \int_0^{\frac{T}{2}} f(t) e^{-jn\omega_0 t} dt & n - \text{neparno} \end{aligned}$$

Frekventni spektar

Razmatramo kompleksni (eksponencijalni) oblik Fourier-ovog reda:

$$f(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{c}_n e^{jn\omega_0 t}$$

gdje je:

$$\underline{c}_n = \frac{a_n - jb_n}{2}$$

ili u polarnim koordinatama:

$$\underline{c}_n = \frac{\sqrt{a_n^2 + b_n^2}}{2} \angle -\tan^{-1} \frac{b_n}{a_n}$$

U funkciji od A_n i θ_n imamo da je:

$$\underline{c}_n = \frac{A_n}{2} \angle \theta_n$$

$$\underline{c}_{-n} = \frac{A_n}{2} \angle -\theta_n$$

Takođe, imamo da je:

$$c_o = A_n \angle \theta_n = \frac{a_0}{2}$$

Na osnovu predhodnih relacija možemo pisati da je:

$$\begin{aligned} |\underline{c}_n| &= |\underline{c}_{-n}| = \frac{A_n}{2} = \frac{\sqrt{a_n^2 + b_n^2}}{2}, & n = 1, 2, 3, \dots \\ |c_0| &= A_0 = \frac{a_0}{2} \end{aligned}$$

gdje je: $|\underline{c}_n|$ – Diskretni amplitudski spektar a θ_n – Diskretni fazni spektar.

Neke osobine Fourier-ovih redova

1. Linearnost

Ako su $x(t)$ i $y(t)$ dva periodična signala sa periodom T tada važi:

$$\begin{aligned} x(t) &\stackrel{\text{FS}}{=} \underline{a}_k \\ y(t) &\stackrel{\text{FS}}{=} \underline{b}_k \\ z(t) &= Ax(t) + By(t) \stackrel{\text{FS}}{=} \underline{c}_k = A\underline{a}_k + B\underline{b}_k \end{aligned}$$

Ova osobina je direktna posledica relacija za Fourier-ov red u kompleksnom obliku.

2. Pomak (Time Shifting)

$$\begin{aligned} x(t) &\stackrel{\text{FS}}{=} \underline{a}_k \\ x(t - t_0) &\stackrel{\text{FS}}{=} e^{-jk\omega_0 t_0} \underline{a}_k \end{aligned}$$

Dokaz:

$$\underline{b}_k = \frac{1}{T} \int_0^T x(t - t_0) e^{-jk\omega_0 t} dt \tag{15.708}$$

Uvodeći smjenu $\tau = t - t_0$ u relaciju (15.708) dobijamo:

$$\frac{1}{T} \int_0^T x(\tau) e^{-jk\omega_0(\tau+t_0)} d\tau = e^{-jk\omega_0 t_0} \underbrace{\frac{1}{T} \int_0^T x(\tau) e^{-jk\omega_0 \tau} d\tau}_{\underline{a}_k} = e^{-jk\omega_0 t_0} \underline{a}_k$$

$$|\underline{b}_k| = |\underline{a}_k|$$

3. Time reversal

$$y(t) = x(-t)$$

$$x(-t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_k e^{-jk\omega_0 t}$$

Ako uvedemo smjenu $k = -m$ dobijamo:

$$y(t) = x(-t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_{-m} e^{jm\omega_0 t}$$

$$\underline{b}_k = \underline{a}_{-k}$$

$$x(t) \stackrel{\text{FS}}{=} \underline{a}_k$$

$$x(-t) \stackrel{\text{FS}}{=} \underline{a}_{-k}$$

Posljedice: Ako je funkcija $x(t)$ parna tj: $x(-t) = x(t)$ onda je $\underline{a}_{-k} = \underline{a}_k$. Ako je funkcija $x(t)$ neparna tj: $x(-t) = -x(t)$ onda je $\underline{a}_{-k} = -\underline{a}_k$.

4. Conjugation and conjugate symmetry

Ako je:

$$x(t) \stackrel{\text{FS}}{=} \underline{a}_k$$

tada je

$$x^*(t) \stackrel{\text{FS}}{=} \underline{a}_{-k}^*$$

Dokaz:

$$x(t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_k e^{jk\omega_0 t}$$

$$x^*(t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_k^* e^{-jk\omega_0 t}$$

Zamjenjujući $k \rightarrow -k$ dobijamo:

$$x^*(t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_{-k}^* e^{jk\omega_0 t}$$

Posledice: Ako je $x(t)$ realan signal onda je $x(t) = x^*(t)$ pa imamo:

$$\underline{a}_{-k} = \underline{a}_k^* \quad (15.709)$$

Relacija (15.709) izražava **conjugate symmetry**.

$$|\underline{a}_k| = |\underline{a}_{-k}|$$

Ako je funkcija $x(t)$ realna i parna imamo

$$\underline{a}_k = \underline{a}_{-k}; \quad \underline{a}_k^* = \underline{a}_{-k} \Rightarrow \underline{a}_k = \underline{a}_k^*$$

5. Time scaling

Ako je $x(t)$ periodična funkcija sa osnovnim periodom T i učestanošću $\omega_0 = 2\pi/T$ i $x(\alpha t)$ sa fundamentalnim periodom T/α i učestanošću $\omega = \alpha \omega_0$ gdje je α realno i pozitivno imamo da je:

$$x(\alpha t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_k e^{jk(\alpha\omega_0)t}$$

i koeficijenti Fourier-ovog reda se ne **mijenjaju**.

6. Teorema konvolucije

Ako imamo dvije funkcije $f_1(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{a}_n e^{jn\omega_0 t}$ i $f_2(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{b}_n e^{jn\omega_0 t}$ sa istim periodom T i učestanošću $\omega_0 = 2\pi/T$ tada je:

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f_1(\tau) f_2(t - \tau) d\tau = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{a}_n \underline{b}_n e^{jn\omega_0 t} \quad (15.710)$$

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f_1(t) f_2(t) e^{-jn\omega_0 t} dt = \sum_{m=-\infty}^{\infty} \underline{a}_m \underline{b}_{n-m} \quad (15.711)$$

Dokaz:

$$\begin{aligned} \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f_1(t - \tau) f_2(\tau) d\tau &= \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{a}_n e^{jn\omega_0(t-\tau)} f_2(\tau) d\tau = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{a}_n e^{jn\omega_0 t} \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{4}} f_2(\tau) e^{-jn\omega_0 \tau} d\tau = \\ &= \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{a}_n \underline{b}_n e^{jn\omega_0 t} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
f_1(t)f_2(t) &= \sum_{m=-\infty}^{\infty} \underline{a}_m e^{jm\omega_0 t} \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{b}_k e^{jk\omega_0 t} = \sum_{m=-\infty}^{\infty} \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_m \underline{b}_k e^{j(m+k)\omega_0 t} = \\
&= \sum_{m=-\infty}^{\infty} \left(\sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_{m-k} \underline{b}_k \right) e^{jm\omega_0 t}
\end{aligned}$$

7. Parseval-ova teorema

Ako su $f_1(t)$ i $f_2(t)$ dvije periodične funkcije sa istim periodom T onda je:

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_1(t) f_2^*(t) dt = \sum_{m=-\infty}^{\infty} \underline{a}_m \underline{b}_m^* \quad (15.712)$$

Dokaz: Na osnovu izvedenih predhodnih osobina koeficijenti Fourier-ovog reda funkcije $f_2^*(t)$ su $\underline{b}_{-m}^*$. Ako u relaciju (15.711) umjesto funkcije $f_2(t)$ stavimo $f_2^*(t)$ dobijamo:

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_1(t) f_2^*(t) e^{-jn\omega_0 t} dt = \sum_{m=-\infty}^{\infty} \underline{a}_m \underline{b}_{m-n}$$

Stavljajući $n = 0$ dobijamo:

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_1(t) f_2^*(t) dt = \sum_{m=-\infty}^{\infty} \underline{a}_m \underline{b}_m$$

Posledica ove teoreme je je teorema **Releja** ili **Energy theorem**.

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} |f_1(t)|^2 dt = \sum_{n=-\infty}^{\infty} |\underline{a}_n|^2 \quad (15.713)$$

Dokaz: Ako u teoremi Parsevala stavimo $f_1(t) = f_2(t) = f(t)$ dobijamo relaciju (15.713)

Napomena: Na osnovu veza između različitih formi Fourier-ovog reda teoremu Releja je moguće napisati i na sledeći način:

$$\frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f^2(t) dt = \left(\frac{a_0}{2}\right)^2 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{A_n^2}{2} = \left(\frac{a_0}{2}\right)^2 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{a_n^2 + b_n^2}{2} \quad (15.714)$$

Relacija (15.714) se ponegdje u literaturi naziva i Parseval-ovom jednačinom.

FOURIER-ova transformacija - matematički dio

Direktna Fourier-ova transformacija neke vremenske funkcije se definiše kao:

$$F(j\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} f(t)e^{-j\omega t} dt$$

To se može napisati i označiti na sledeći način:

$$F\{f(t)\} = F(j\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} f(t)e^{-j\omega t} dt$$

ili kraće:

$$f(t) \stackrel{F}{=} F(j\omega)$$

Inverzna Fourier-ova transformacija se definiše na sledeći način:

$$f(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{+\infty} F(j\omega)e^{j\omega t} d\omega$$

ili:

$$f(t) = F^{-1}\{F(j\omega)\} = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{+\infty} F(j\omega)e^{j\omega t} d\omega$$

Da bi funkcija $f(t)$ imala Fourier-ovu transformaciju ona treba da zadovolji Dirichlet-ove uslove i uslov apsolutne integrabilnosti: $\int_{-\infty}^{+\infty} |f(t)| dt < \infty$.

Primjer 1: Odrediti Fourier-ovu transformaciju funkcije: $f(t) = e^{-at}h(t)$ gdje je $a > 0$.

$$\begin{aligned} F\{e^{-at}h(t)\} &= \int_{-\infty}^{+\infty} e^{-at}h(t)e^{-j\omega t} dt = \int_0^{+\infty} e^{-(a+j\omega)t} dt = \\ &= \frac{1}{-(a+j\omega)} e^{-(a+j\omega)t} \Big|_0^{\infty} = \frac{1}{a+j\omega} \end{aligned}$$

jer je zbog $a > 0$ $\lim_{t \rightarrow \infty} e^{-at} (\cos \omega t - j \sin \omega t) = 0$.

Primjer 2: Odrediti Fourier-ovu transformaciju funkcije:

$$f(t) = \begin{cases} A & -\frac{a}{2} < t < \frac{a}{2} \\ 0 & |t| > \frac{a}{2} \end{cases}$$

$$\begin{aligned} F(j\omega) &= \int_{-\infty}^{+\infty} f(t) e^{-j\omega t} dt = \int_{-\frac{a}{2}}^{\frac{a}{2}} A e^{-j\omega t} dt = \frac{2A}{\omega} \left(\frac{e^{j\frac{\omega a}{2}} - e^{-j\frac{\omega a}{2}}}{j2} \right) = \\ &= \frac{2A}{\omega} \sin \frac{\omega a}{2} = A a S_a \left(\frac{\omega a}{2} \right) \end{aligned}$$

Primjer 3: Odrediti Fourier-ovu transformaciju funkcije:

$$f(t) = \begin{cases} t+1 & -1 < t < 0 \\ -t+1 & 0 < t < 1 \\ 0 & \text{van tih intervala} \end{cases}$$

$$F\{f(t)\} = F(j\omega) = \frac{2(1 - \cos \omega)}{\omega^2} = S_a^2 \left(\frac{\omega}{2} \right)$$

Primjer 4: Odrediti Fourier-ovu transformaciju funkcije: $f(t) = e^{-a|t|}$ gdje je $a > 0$.

$$F\{f(t)\} = F(j\omega) = \frac{2a}{\omega^2 + a^2}$$

Primjer 5: Odrediti inverznu Fourier-ovu transformaciju funkcije:

$$F(j\omega) = \begin{cases} 1 & -1 < \omega < 1 \\ 0 & |\omega| > 1 \end{cases}$$

$$f(t) = F^{-1}\{F(j\omega)\} = \frac{1}{\pi} S_a(t)$$

Primjer 6: Odrediti Fourier-ovu transformaciju funkcije: $f(t) = \delta(t)$.

$$F\{\delta(t)\} = F(j\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} \delta(t) e^{-j\omega t} dt = 1$$

Ako formiramo funkciju:

$$f_\sigma(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\sigma}^{+\sigma} F(j\omega) e^{j\omega t} d\omega$$

tada je:

$$f_\sigma(t) \xrightarrow{\sigma \rightarrow \infty} f(t)$$

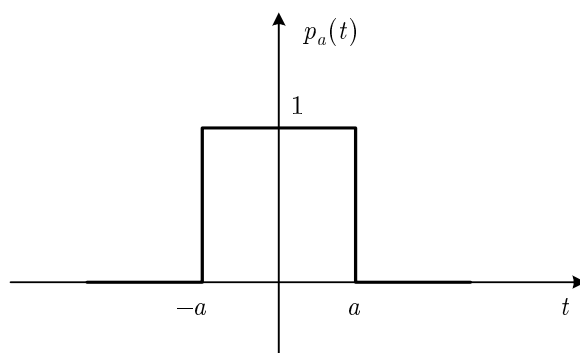
$$f_{\sigma}(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\sigma}^{+\sigma} e^{j\omega t} \int_{-\infty}^{+\infty} f(\tau) e^{-j\omega\tau} d\tau d\omega = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{+\infty} f(\tau) \int_{-\sigma}^{+\sigma} e^{j\omega(t-\tau)} d\omega d\tau$$

$$f_{\sigma}(t) = \int_{-\infty}^{+\infty} f(\tau) \frac{\sin \sigma(t-\tau)}{\pi(t-\tau)} d\tau$$

Gornji integral jednak je konvoluciji funkcije $f(t)$ i FOURIER - INTEGRAL KERNAL $\frac{\sin \sigma t}{\pi t}$ i on teži za $\sigma \rightarrow \infty$ vremenskoj funkciji $f(t)$. Ako $f(t)$ ima diskontinuitet u t onda je:

$$f_{\sigma}(t) \xrightarrow{\sigma \rightarrow \infty} \frac{f(t^+) + f(t^-)}{2}$$

Primjer 7: Jedinični pravougaoni impuls $p_a(t)$ ima grafik prikazan na slici 15.326.

Slika 15.326: Jedinični pravougaoni impuls

koji je definisan sa:

$$p_a(t) = \begin{cases} 1 & |t| < a \\ 0 & |t| > a \end{cases}$$

Fourier-ova transformacija jediničnog impulsa je:

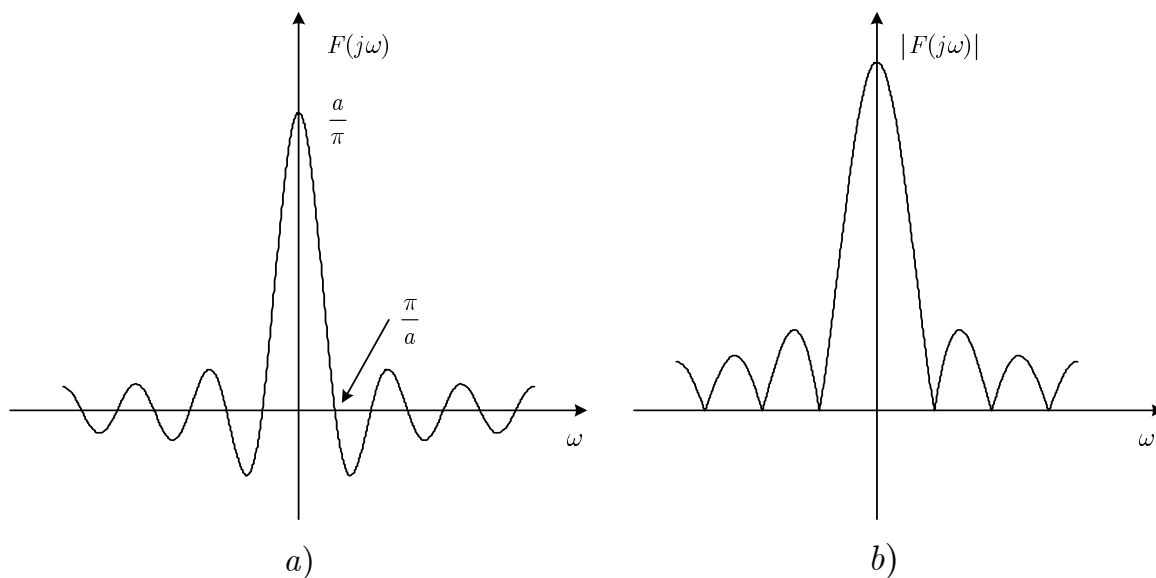
$$F(j\omega) = F\{p_a(t)\} = \int_{-a}^{+a} 1 e^{-j\omega t} dt = \frac{2 \sin a\omega}{\omega}$$

i prikazana je na slici 15.327:

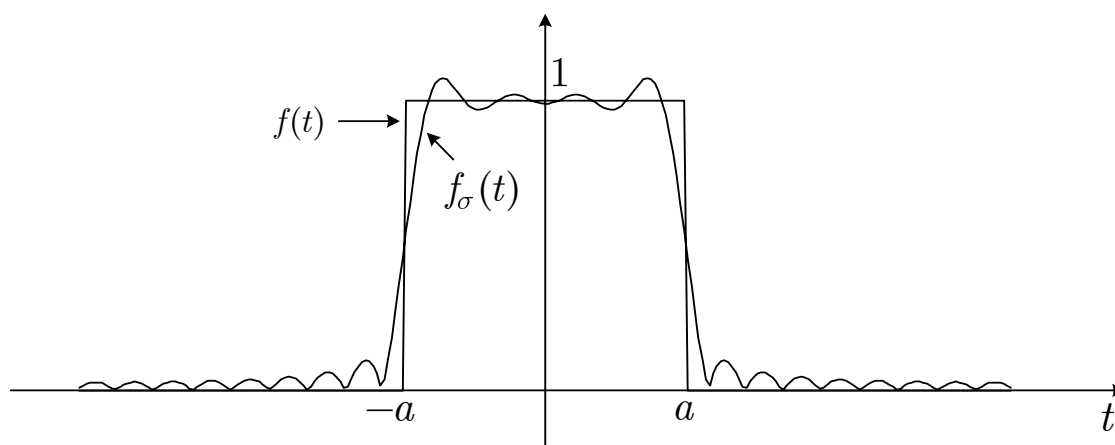
$$f_{\sigma}(t) = \int_{-a}^{+a} 1 \frac{\sin \sigma(t-\tau)}{\pi(t-\tau)} d\tau = \frac{1}{\pi} \{\text{Si}[\sigma(t+a)] - \text{Si}[\sigma(t-a)]\}$$

Sa slike 15.328. se vidi da u svakom opsegu postoje odstupanja koja imaju oscilatorni karakter. Ovaj fenomen se u literaturi naziva **Gibsove oscilacije**.

Slika 15.327: a) $F(j\omega)$ – Realni dio frekvenzijskog spektra; b) $|F(j\omega)|$ – Amplitudski spektar

Slika 15.328: Gibsove oscilacije

$$\text{Si}(t) = \int_0^t \frac{\sin \tau}{\tau} d\tau$$

Funkcija $\text{Si}(t)$ naziva se **INTERRA SINUS**.

Oblici Fourier-ove transformacije

Ako je u opštem slučaju vremenska funkcija kompleksna:

$$f(t) = f_1(t) + j f_2(t)$$

tada je

$$F\{f(t)\} = F(j\omega) = R(\omega) + jX(\omega)$$

Iz definicionih oblika direktne i inverzne Fourier-ove transformacije dobijamo:

$$R(\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} [f_1(t) \cos \omega t + f_2(t) \sin \omega t] dt$$

$$X(\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} [f_2(t) \cos \omega t - f_1(t) \sin \omega t] dt$$

$$f_1(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{+\infty} [R(\omega) \cos \omega t - X(\omega) \sin \omega t] d\omega$$

$$f_2(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{+\infty} [R(\omega) \sin \omega t + X(\omega) \cos \omega t] d\omega$$

Kada je $f(t)$ realan signal onda je: $f(t) = f_1(t)$; $f_2(t) = 0$ pa imamo drugi oblik Fourier-ovih transformacija:

$$F(j\omega) = R(\omega) + jX(\omega)$$

$$R(\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} f(t) \cos \omega t dt \quad (15.715)$$

$$X(\omega) = - \int_{-\infty}^{+\infty} f(t) \sin \omega t dt \quad (15.716)$$

Relacija (15.715) predstavlja **kosinusnu transformaciju** a relacija (15.716) predstavlja **sinusnu transformaciju**.

$$f(t) = f_1(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{+\infty} [R(\omega) \cos \omega t - X(\omega) \sin \omega t] d\omega$$

Pošto je: $R(-\omega) = R(\omega)$; $X(-\omega) = -X(\omega)$, onda je za realni spektar:

$$F^*(j\omega) = F(-j\omega)$$

Ako je $f(t)$ parna funkcija onda je $X(\omega) = 0$, odnosno:

$$F(j\omega) = R(\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} f(t) \cos \omega t dt = 2 \int_0^{+\infty} f(t) \cos \omega t dt \quad (15.717)$$

Iz relacije (15.717) slijedi da je Fourier-ova transformacija realne parne funkcije realna. Ako je $f(-t) = -f(t)$ tj. ako je realna funkcija neparna tada je $R(\omega) = 0$, odnosno:

$$F(j\omega) = jX(\omega) = -j \int_{-\infty}^{+\infty} f(t) \sin \omega t dt = -2j \int_0^{+\infty} f(t) \sin \omega t dt \quad (15.718)$$

To znači da je Fourier-ova transformacija realne neparne funkcije čisto imaginarna.

Primjer 8: Funkcija $f(t) = \frac{1}{t}$ je neparna funkcija. Fourier-ova transformacija je jednaka:

$$F(j\omega) = -j \int_{-\infty}^{+\infty} \frac{\sin \omega t}{t} dt = \begin{cases} -j\pi & \omega > 0 \\ j\pi & \omega < 0 \end{cases}$$

To se može napisati i na sledeći način:

$$F \left\{ \frac{1}{\pi t} \right\} = -j \operatorname{sgn} \omega$$

Primjer 9: Odrediti Fourier-ovu transformaciju funkcije $f(-t) = ?$

$$F \{f(-t)\} = \int_{-\infty}^{+\infty} f(-t) e^{-j\omega t} dt = \int_{-\infty}^{+\infty} f(t) e^{j\omega t} dt = F(-j\omega)$$

pošto je $F(-j\omega) = R(\omega) - jX(\omega)$.

Ako je $f(t)$ realno onda važi da je:

$$f(t) = R(\omega) + jX(\omega) \quad \text{i} \quad f(-t) = R(\omega) - jX(\omega).$$

Tada je parni dio od $f(t)$ jednak je:

$$f_e(t) = \operatorname{Ev} \{f(t)\} = \frac{f(t) + f(-t)}{2}$$

dok je neparni dio funkcije $f(t)$ jednak:

$$f_o(t) = \operatorname{Odd} \{f(t)\} = \frac{f(t) - f(-t)}{2}$$

Na osnovu predhodnog važi da je: $f_e(t) = R(\omega)$ i $f_o(t) = jX(\omega)$. Ako je $f(t)$ kauzalna

funkcija tj. ako je $f(t) = 0$ za $t < 0$ tada je:

$$f(t) = 2f_e(t) = 2f_o(t) \quad \text{za } t > 0$$

Ako je funkcija $f(t)$ kauzalna realna funkcija onda je ona jednoznačno određena preko $R(\omega)$ ili $X(\omega)$:

$$f(t) = \frac{2}{\pi} \int_0^{\infty} R(\omega) \cos \omega \, d\omega = -\frac{2}{\pi} \int_0^{\infty} X(\omega) \sin \omega \, d\omega; \quad t > 0$$

Primjer 10:

$$e^{-\alpha t} h(t) \doteq \frac{1}{\alpha + j\omega} = \frac{\alpha}{\alpha^2 + \omega^2} - j \frac{\omega}{\alpha^2 + \omega^2}$$

Primjer 11.

$$e^{-\alpha|t|} \doteq \frac{2\alpha}{\alpha^2 + \omega^2}$$

zato što je $e^{-\alpha|t|}$ parni dio od funkcije $2e^{-\alpha t} h(t)$.

Polazeći od drugog oblika Fourier-ove transformacije možemo pisati:

$$F(j\omega) = R(\omega) + jX(\omega)$$

$$F(\omega) = \text{mod} \{F(\omega)\} = \sqrt{R^2(\omega) + X^2(\omega)}$$

$$\phi(\omega) = \text{arctg} \frac{X(\omega)}{R(\omega)}$$

gdje je $F(\omega)$ parna funkcija od ω a $\phi(\omega)$ je neparna funkcija od ω . Na osnovu gornjih relacija dolazimo do trećeg oblika direktne Fourier-ove transformacije:

$$F(j\omega) = F(\omega) e^{j\phi(\omega)} \quad (15.719)$$

Krive $F(\omega)$ i $\phi(\omega)$ nazivaju se zajedničkim imenom **spektar učestanosti vremenske funkcije** $f(t)$: $F(\omega)$ – *amplitudski spektar*; $\phi(\omega)$ – *fazni spektar*. Po tome se primjena Fourier-ove transformacije u elektrotehnici često naziva **spektralnom analizom**.

$$R(\omega) = F(\omega) \cos \phi(\omega) \quad (15.720)$$

$$X(\omega) = F(\omega) \sin \phi(\omega) \quad (15.721)$$

Ako relacije (15.720) i (15.721) uvrstimo u drugi oblik inverzne Fourier-ove transformacije

dobijamo:

$$f(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} [R(\omega) \cos \omega t - X(\omega) \sin \omega t] d\omega = \frac{1}{\pi} \int_0^{\infty} [R(\omega) \cos \omega t - X(\omega) \sin \omega t] d\omega$$

$$f(t) = \frac{1}{\pi} \int_0^{\infty} F(\omega) [\cos \phi(\omega) \cos \omega t - \sin \phi(\omega) \sin \omega t] d\omega = \frac{1}{\pi} \int_0^{\infty} F(\omega) \cos [\phi(\omega) + \omega t] d\omega \quad (15.722)$$

Relacija (15.722) predstavlja treći oblik inverzne Fourier-ove transformacije.

Osobine (svojstva) Fourier-ove transformacije

1. Linearnost

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ i $y(t) \stackrel{\text{F}}{=} Y(j\omega)$ tada je:

$$ax(t) + by(t) \stackrel{\text{F}}{=} aX(j\omega) + bY(j\omega)$$

Ova osobina direktno slijedi iz definicije Fourier-ove transformacije.

2. Pomak u vremenskom domenu (TIME SHIFTING)

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$x(t - t_0) \stackrel{\text{F}}{=} e^{-j\omega t_0} X(j\omega)$$

Dokaz:

$$x(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X(j\omega) e^{j\omega t} d\omega$$

Ako t zamijenimo sa $t - t_0$ imamo:

$$x(t - t_0) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X(j\omega) e^{j\omega(t-t_0)} d\omega = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} [e^{-j\omega t_0} X(j\omega)] e^{j\omega t} d\omega$$

što znači da je:

$$\text{F} \{x(t - t_0)\} = e^{-j\omega t_0} X(j\omega)$$

3. Conjugation and conjugate symmetry

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$x^*(t) \stackrel{\text{F}}{=} X^*(-j\omega)$$

Dokaz:

$$X^*(j\omega) = \left[\int_{-\infty}^{\infty} [x(t)] e^{-j\omega t} dt \right]^* = \int_{-\infty}^{\infty} x^*(t) e^{j\omega t} dt$$

Zamjenjujući ω sa $-\omega$ imamo:

$$X^*(-j\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} x^*(t) e^{-j\omega t} dt$$

Posledica: Ako je $x(t)$ - realan signal ($x^*(t) = x(t)$) imamo:

$$X(-j\omega) = X^*(j\omega) \quad (15.723)$$

Ova osobina se naziva *conjugate symmetry*:

$$X^*(-j\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} x^*(t) e^{j\omega t} dt = X(j\omega)$$

Zamjenjujući ω sa $-\omega$ imamo u prethodnom izrazu dobijamo relaciju 15.723.

4. Diferenciranje u vremenskom domenu

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$\frac{dx(t)}{dt} \stackrel{\text{F}}{=} j\omega X(j\omega)$$

Dokaz:

$$x(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X(j\omega) e^{j\omega t} d\omega$$

Diferenciranjem prethodnog izraza po vremenu dobijamo:

$$\frac{dx(t)}{dt} = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} [j\omega X(j\omega)] e^{j\omega t} d\omega$$

pa slijedi:

$$\frac{dx(t)}{dt} \stackrel{\text{F}}{=} j\omega X(j\omega)$$

Uopštenije:

$$\frac{d^n x(t)}{dt^n} \stackrel{\text{F}}{=} (j\omega)^n X(j\omega) \quad (n = 1, 2, 3, \dots) \quad (15.724)$$

5. Time and Frequency scaling

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$x(at) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{1}{|a|} X\left(\frac{j\omega}{a}\right)$$

Dokaz:

$$\text{F}\{x(at)\} = \int_{-\infty}^{\infty} x(at)e^{-j\omega t} dt$$

Uvodeći smjenu: $at = \tau$, $dt = \frac{d\tau}{a}$ dobijamo:

$$\text{F}\{x(at)\} = \begin{cases} \frac{1}{a} \int_{-\infty}^{\infty} x(\tau)e^{-j\left(\frac{\omega}{a}\right)\tau} d\tau; & a > 0 \\ -\frac{1}{a} \int_{-\infty}^{\infty} x(\tau)e^{-j\left(\frac{\omega}{a}\right)\tau} d\tau; & a < 0 \end{cases}$$

Posledica: Ako je $a = -1$ imamo da je:

$$x(-t) \stackrel{\text{F}}{=} X(-j\omega)$$

6. Frequency shifting

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$e^{j\omega_0 t} x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega - j\omega_0)$$

Dokaz:

$$\text{F}\{e^{j\omega_0 t} x(t)\} = \int_{-\infty}^{\infty} e^{j\omega_0 t} x(t)e^{-j\omega t} dt = \int_{-\infty}^{\infty} x(t)e^{-j(\omega - \omega_0)t} dt = X(j\omega - j\omega_0)$$

7. Modulacija

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ i ako su date funkcije: $g_1(t) = (\cos \omega_0 t) x(t)$ i $g_2(t) = (\sin \omega_0 t) x(t)$ tada je:

$$g_1(t) = (\cos \omega_0 t) x(t) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{1}{2} [X(j\omega - j\omega_0) + X(j\omega + j\omega_0)] \quad (15.725)$$

$$g_2(t) = (\sin \omega_0 t) x(t) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{1}{2j} [X(j\omega - j\omega_0) - X(j\omega + j\omega_0)] \quad (15.726)$$

Dokaz:

$$g_1(t) = (\cos \omega_0 t) x(t) = \frac{1}{2} [e^{j\omega_0 t} x(t) + e^{-j\omega_0 t} x(t)] \quad (15.727)$$

$$g_2(t) = (\sin \omega_0 t) x(t) = \frac{1}{2j} [e^{j\omega_0 t} x(t) - e^{-j\omega_0 t} x(t)] \quad (15.728)$$

Izrazi dati relacijama (15.725) i (15.726) slijede kao posledica primjene osobina linearnosti i pomaka u frekventnom domenu nad relacijama (15.727) i (15.728) .

8. Osobina simetrije (symmetry)

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$x(jt) \stackrel{\text{F}}{=} 2\pi x(-\omega)$$

Dokaz:

$$x(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X(j\omega) e^{j\omega t} d\omega$$

Zamjenom ω sa y dobijamo:

$$x(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X(jy) e^{jyt} dy$$

Ako sada promjenljivu t zamijenimo sa promjenljivom $-\omega$ dobijamo:

$$x(-\omega) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X(jy) e^{-jy\omega} dy$$

$$2\pi x(-\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} X(jy) e^{-jy\omega} dy$$

Odnosno:

$$x(jt) \stackrel{\text{F}}{=} 2\pi x(-\omega)$$

Primjer 12:

$$e^{-\alpha|t|} \stackrel{\text{F}}{=} \frac{2\alpha}{\alpha^2 + \omega^2}$$

$$\frac{2\alpha}{\alpha^2 + t^2} \stackrel{\text{F}}{=} 2\pi e^{-\alpha|\omega|}$$

Primjer 13:

$$e^{-at}h(t) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{1}{a + j\omega}, \quad a > 0$$

$$\frac{1}{a + jt} \stackrel{\text{F}}{=} 2\pi e^{a\omega}h(-\omega), \quad a > 0$$

Primjer 14:

$$f(t) = \begin{cases} A & -\frac{b}{2} < t < \frac{b}{2} \\ 0 & |t| > \frac{b}{2} \end{cases}$$

$$F(j\omega) = \frac{2A}{\omega} \sin \frac{\omega b}{2}$$

$$\frac{2A}{t} \sin \frac{bt}{2} \stackrel{\text{F}}{=} \begin{cases} 2\pi A, & |\omega| < \frac{b}{2} \\ 0, & |\omega| > \frac{b}{2} \end{cases}$$

8. Izvod u frekventnom domenu

Ako je $x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X(j\omega)$ tada je:

$$t^n x(t) \stackrel{\text{F}}{=} (-1)^n \frac{d^n}{d(j\omega)^n} X(j\omega), \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

Dokaz: Diferencirajući izraz za direktnu Fourier-ovu transformaciju:

$$X(j\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} x(t)e^{-j\omega t} dt$$

n - puta po ω dobijamo:

$$X^{(n)}(j\omega) = \int_{-\infty}^{+\infty} (-jt)^n x(t)e^{-j\omega t} dt$$

Posmatrajući prethodni izraz slijedi da je:

$$(-jt)^n x(t) \stackrel{\text{F}}{=} X^{(n)}(j\omega)$$

9. Teorema konvolucije u vremenskom odmenu

Ako je $x_1(t) \stackrel{\text{F}}{=} X_1(j\omega)$ i $x_2(t) \stackrel{\text{F}}{=} X_2(j\omega)$ tada je:

$$x_1(t) * x_2(t) \stackrel{\text{F}}{=} X_1(j\omega)X_2(j\omega)$$

Dokaz:

$$x_1(t) * x_2(t) = \int_{-\infty}^{\infty} x_1(\tau)x_2(t - \tau)d\tau$$

$$F \{x_1(t) * x_2(t)\} = \int_{-\infty}^{\infty} e^{-j\omega t} \left[\int_{-\infty}^{\infty} x_1(\tau)x_2(t - \tau)d\tau \right] dt$$

Uvodeći smjenu $t = \tau + y$ i zamjenjujući redosled integraljenja dobijamo:

$$\int_{-\infty}^{\infty} x_1(\tau) \int_{-\infty}^{\infty} e^{-j\omega(\tau+y)} x_2(y) dy d\tau = \int_{-\infty}^{\infty} x_1(\tau) e^{-j\omega\tau} d\tau \int_{-\infty}^{\infty} x_2(y) e^{-j\omega y} dy = X_1(j\omega) X_2(j\omega)$$

Posledica:

$$\int_{-\infty}^{\infty} x_1(\tau)x_2(t - \tau)d\tau = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X_1(j\omega)X_2(j\omega)e^{-j\omega t} d\omega$$

10. Konvolucija u frekventnom domenu

Ako je $x_1(t) \stackrel{F}{=} X_1(j\omega)$ i $x_2(t) \stackrel{F}{=} X_2(j\omega)$ tada je:

$$x_1(t) * x_2(t) \stackrel{F}{=} \frac{1}{2\pi} X_1(j\omega) * X_2(j\omega) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X_1(j\theta)X_2(j\omega - j\theta)d\theta$$

Dokaz:

$$F^{-1} \left\{ \frac{1}{2\pi} X_1(j\omega) * X_2(j\omega) \right\} = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{2\pi} e^{j\omega t} \left[\int_{-\infty}^{\infty} X_1(j\theta)X_2(j\omega - j\theta)d\theta \right] d\omega =$$

$$= \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X_1(j\theta) \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} e^{j(\theta+z)t} X_2(jz) dz d\theta =$$

$$= \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X_1(j\theta) e^{j\theta t} d\theta \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X_2(jz) e^{jz t} dz = x_1(t)x_2(t)$$

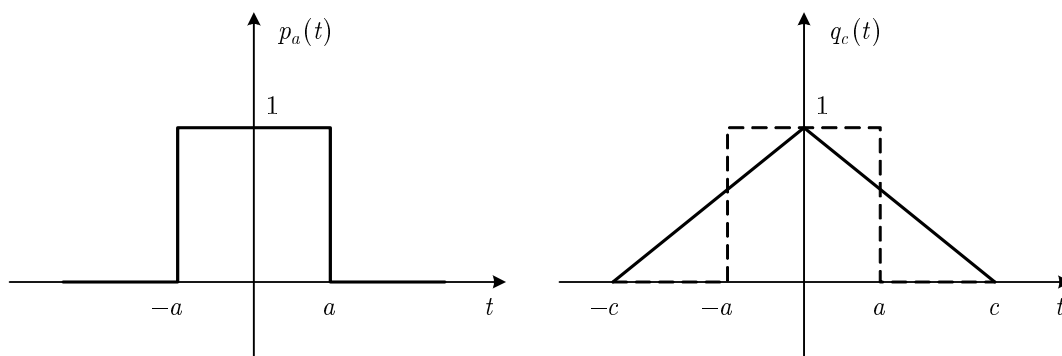
U prethodnom izrazu uvedena je smjena $\omega = \theta + z$.

Primjer 15: Signali $p_a(t)$ i $q_c(t)$ su prikazani na slici 15.329. a konvolucija signala $p_a(t)$ je jednaka:

$$p_a(t) * p_a(t) = 2aq_{2a}(t)$$

dok je signal $q_c(t)$ jednak:

$$q_c(t) = \begin{cases} 1 - \frac{|t|}{c} & |t| < c \\ 0 & |t| > c \end{cases}$$

Slika 15.329:

$$p_a(t) \stackrel{\text{F}}{=} 2 \frac{\sin(a\omega)}{\omega}$$

$$2aq_{2a}(t) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{4 \sin^2(a\omega)}{\omega^2}$$

Ako uvedemo smjenu: $c = 2a$ dobijamo da je:

$$q_c(t) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{4 \sin^2\left(\frac{c\omega}{2}\right)}{c\omega^2}$$

Na osnovu osobine simetrije imamo da je:

$$\frac{2 \sin^2\left(\frac{ct}{2}\right)}{\pi ct^2} \stackrel{\text{F}}{=} q_c(\omega)$$

Primjer 16: Ako je:

$$\rho(t) \stackrel{\text{F}}{=} |F(j\omega)|^2$$

odrediti funkciju $\rho(t) = ?$

$$|F(j\omega)| = F(j\omega) * F(j\omega)$$

$$\rho(t) = f(t) * f^*(-t) = \int_{-\infty}^{\infty} f(t - \tau) f^*(-\tau) d\tau = \int_{-\infty}^{\infty} f(t + \alpha) f^*(\alpha) d\alpha$$

Funkcija $\rho(t)$ se naziva **autokorelacija** signala $f(t)$.

11. Prozori (Windows)

Ako je $w(t) = 0$ za $|t| > T$ tada je:

$$F_w(j\omega) = \int_{-T}^T f(t) w(t) e^{-j\omega t} dt$$

$$f_w(t) = f(t)w(t)$$

$$W(j\omega) = \int_{-T}^T w(t)e^{-j\omega t} dt$$

$$F_w(j\omega) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} F(j\omega - jy)W(jy)dy$$

Primjer 17:

$$w(t) = f_T(t); \quad W(j\omega) = \frac{2 \sin(T\omega)}{\omega}$$

$$F_w(j\omega) = \int_{-T}^T f(t)w(t)e^{-j\omega t} dt = \int_{-\infty}^{\infty} F(j\omega - jy) \frac{\sin(Ty)}{\pi y} dy$$

12. Teorema PARSEVALA

Ako je $x_1(t) \stackrel{F}{=} X_1(j\omega)$ i $x_2(t) \stackrel{F}{=} X_2(j\omega)$ tada je:

$$\int_{-\infty}^{\infty} x_1(t)x_2^*(t)dt = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} X_1(j\omega)X_2^*(j\omega)d\omega$$

Dokaz: Ako u relaciju:

$$\int_{-\infty}^{\infty} f_1(\tau)f_2(t - \tau)d\tau = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} F_1(j\omega)F_2(j\omega)e^{-j\omega t}d\omega$$

stavimo da je $t = 0$ dobijamo:

$$\int_{-\infty}^{\infty} f_1(\tau)f_2(-\tau)d\tau = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} F_1(j\omega)F_2(j\omega)e^{-j\omega t}d\omega$$

$$\begin{aligned} x_1(t) &= f_1(t); & x_2^* &= f_2(-t) \\ X_1(j\omega) &= F_1(j\omega); & X_2(j\omega) &= F_2^*(j\omega) \\ f^*(t) &\stackrel{F}{=} F^*(-j\omega) \end{aligned}$$

12.1. Posledica: Teorema Releja (Energy Theorem)

Ako je $x_1(t) = x_2(t) = x(t)$ iz Parsevalove teoreme slijedi da je:

$$\int_{-\infty}^{\infty} |x(t)|^2 dt = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} |X(j\omega)|^2 d\omega$$

Primjer 17:

$$\frac{\sin(at)}{t} \stackrel{\text{F}}{=} \pi p_a(\omega)$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} \frac{\sin^2(at)}{t^2} dt = \frac{1}{2\pi} \int_{-a}^a \pi^2 d\omega = a\pi$$

Primjer 18: Ako je:

$$f(t) \stackrel{\text{F}}{=} F(j\omega); \quad F(j\omega) = A(\omega)e^{j\varphi(\omega)}$$

tada je:

$$\int_{-\infty}^{\infty} t^2 |f(t)|^2 dt = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \left\{ [A'(\omega)]^2 + A^2(\omega) [\varphi'(\omega)] \right\} d\omega$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} t |f(t)|^2 dt = -\frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} A^2(\omega) \varphi'(\omega) d\omega$$

Fourier-ova transformacija nekih za elektrotehniku važnih vremenskih funkcija

1. Impulsna funkcija

Na osnovu odabiranja impulsne funkcije imamo da je:

$$\text{F} \{ \delta(t) \} = \int_{-\infty}^{\infty} \delta(t) e^{-j\omega t} dt = 1$$

2. $f(t) = A$

Na osnovu osobine simetrije imamo da je:

$$\begin{aligned} \delta(t) &\stackrel{\text{F}}{=} 1 \\ 1 &\stackrel{\text{F}}{=} 2\pi\delta(\omega) \end{aligned}$$

Prema tome:

$$A \stackrel{\text{F}}{=} 2\pi A\delta(\omega)$$

$$3. f(t) = \operatorname{sgn}(t)$$

Ranije smo izveli da je:

$$\frac{1}{\pi t} \stackrel{\text{F}}{=} -j \operatorname{sgn} \omega$$

pa na osnovu osobine simetrije imamo da je:

$$\operatorname{sgn} t \stackrel{\text{F}}{=} \frac{2}{j\omega}$$

$$4. f(t) = h(t)$$

$$h(t) = \frac{1}{2} + \frac{1}{2} \operatorname{sgn} t$$

$$\text{F} \{h(t)\} = \text{F} \left\{ \frac{1}{2} + \frac{1}{2} \operatorname{sgn} t \right\} = \pi \delta(\omega) + \frac{1}{j\omega}$$

$$h(t) \stackrel{\text{F}}{=} \pi \delta(\omega) + \frac{1}{j\omega}$$

5. Fourier-ova transformacija integrala funkcije

$$\int_{-\infty}^t f(\tau) d\tau \stackrel{\text{F}}{=} \pi F(0) \delta(\omega) + \frac{F(j\omega)}{j\omega}$$

Dokaz: Ako je $f(t) \stackrel{\text{F}}{=} F(j\omega)$ tada je:

$$\int_{-\infty}^t f(\tau) d\tau = f(t) * h(t)$$

$$\begin{aligned} \text{F} \left\{ \int_{-\infty}^t f(\tau) d\tau \right\} &= \text{F} \{f(t) * h(t)\} = \text{F} \{f(t)\} \text{F} \{h(t)\} = F(j\omega) \left[\pi \delta(\omega) + \frac{1}{j\omega} \right] = \\ &= \pi F(j\omega) \delta(\omega) + \frac{F(j\omega)}{j\omega} = \pi F(0) \delta(\omega) + \frac{F(j\omega)}{j\omega} \end{aligned}$$

jer je:

$$F(j\omega) \delta(\omega) = F(0) \delta(\omega)$$

$$6. f_1(t) = \cos \omega_0 t; \quad f_2(t) = \sin \omega_0 t$$

$$F \{ \cos \omega_0 t \} = F \left\{ \frac{1}{2} (e^{j\omega_0 t} + e^{-j\omega_0 t}) \right\} = \frac{1}{2} F \{ e^{j\omega_0 t} \} + \frac{1}{2} F \{ e^{-j\omega_0 t} \}$$

Na osnovu teorema pomaka:

$$\delta(t - a) \stackrel{F}{=} e^{-ja\omega}; \quad e^{jat} \stackrel{F}{=} 2\pi\delta(\omega - a)$$

Imamo da je:

$$F \{ \cos \omega_0 t \} = \pi\delta(\omega - \omega_0) + \pi\delta(\omega + \omega_0)$$

$$F \{ \sin \omega_0 t \} = F \left\{ \frac{1}{2j} (e^{j\omega_0 t} - e^{-j\omega_0 t}) \right\} = \frac{1}{2j} F \{ e^{j\omega_0 t} \} - \frac{1}{2j} F \{ e^{-j\omega_0 t} \}$$

$$F \{ \sin \omega_0 t \} = \frac{\pi}{j} [\delta(\omega - \omega_0) - \delta(\omega + \omega_0)]$$

7. Posledica teoreme konvolucije (koristan identitet):

$$\delta(t - a) * f(t) = f(t - a)$$

$$8. f_1(t) = (\cos \omega_0 t) h(t); \quad f_2(t) = (\sin \omega_0 t) h(t)$$

Koristeći osobinu modulacije imamo:

$$\begin{aligned} F \{ (\cos \omega_0 t) h(t) \} &= \frac{1}{2} \left[\pi\delta(\omega - \omega_0) + \frac{1}{j(\omega - \omega_0)} + \pi\delta(\omega + \omega_0) + \frac{1}{j(\omega + \omega_0)} \right] \\ &= \frac{\pi}{2} [\delta(\omega - \omega_0) + \delta(\omega + \omega_0)] + \frac{j\omega}{\omega_0^2 - \omega^2} \end{aligned}$$

$$(\cos \omega_0 t) h(t) \stackrel{F}{=} \frac{\pi}{2} [\delta(\omega - \omega_0) + \delta(\omega + \omega_0)] + \frac{j\omega}{\omega_0^2 - \omega^2}$$

$$\begin{aligned} F \{ (\sin \omega_0 t) h(t) \} &= \frac{1}{2j} \left[\pi\delta(\omega - \omega_0) + \frac{1}{j(\omega - \omega_0)} - \pi\delta(\omega + \omega_0) - \frac{1}{j(\omega + \omega_0)} \right] = \\ &= \frac{\pi}{2j} [\delta(\omega - \omega_0) - \delta(\omega + \omega_0)] + \frac{\omega}{\omega_0^2 - \omega^2} \end{aligned}$$

$$(\sin \omega_0 t) h(t) \stackrel{F}{=} \frac{\pi}{2j} [\delta(\omega - \omega_0) - \delta(\omega + \omega_0)] + \frac{\omega}{\omega_0^2 - \omega^2}$$

9. Fourier-ova transformacija periodične funkcije.

Ako je: $x(t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \underline{a}_k e^{jk\omega_0 t}$ tada je:

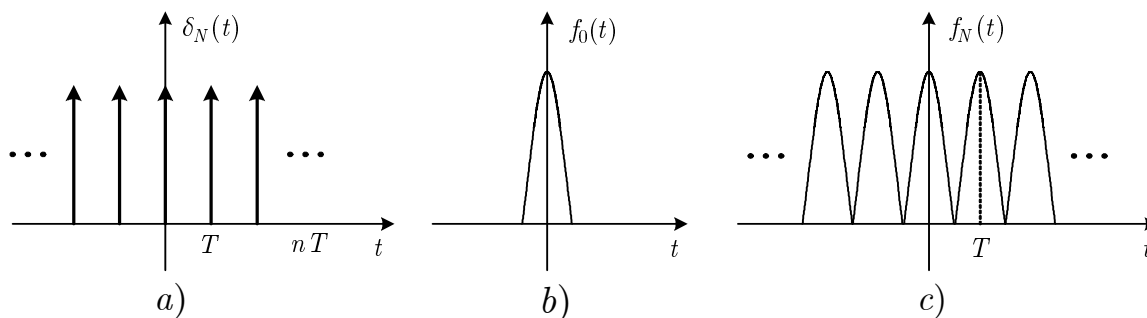
$$F\{x(t)\} = X(j\omega) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} 2\pi \underline{a}_k \delta(\omega - k\omega_0)$$

Dokaz: Ranije smo vidjeli da je:

$$e^{j\omega_0 t} \stackrel{F}{=} 2\pi \delta(\omega - \omega_0)$$

10. Fourier-ova transformacija povorke impulsa.

Povorka impulsa opisana relacijom $\delta_N(t) = \sum_{n=-N}^N \delta(t + nT)$ prikazana je na slici 15.330a).

Slika 15.330:

$$K_n(j\omega) = F\{\delta_N(t)\} = \sum_{n=-N}^N e^{jn\omega t} = \frac{\sin\left(N + \frac{1}{2}\right)\omega T}{\sin\left(\frac{\omega T}{2}\right)}$$

$$\omega_0 = \frac{2\pi}{T}$$

$$\int_{-\frac{\omega_0}{2}}^{\frac{\omega_0}{2}} K_n(j\omega) d\omega = \omega_0$$

$$f_N(t) = \sum_{n=-N}^N f_0(t + nT)$$

Funkcije $f_0(t)$ i $f_N(t)$ su prikazane na slici 15.330b) i 15.330c) respektivno. Fourier-ova transformacija funkcije $f_N(t)$ je jednaka:

$$F_N(j\omega) = F_0(j\omega)K_N(j\omega)$$

$$\delta(t + nT) * f_0(t) = f_0(t + nT)$$

$$f_N(t) = \delta_N(t) f_0(t)$$

$$\delta_N(t) \stackrel{\text{F}}{=} K_N(\omega) \quad N \rightarrow \infty$$

$$\bar{\delta}(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \delta(t + nT) \quad \bar{\delta}(\omega) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \delta(\omega - n\omega_0)$$

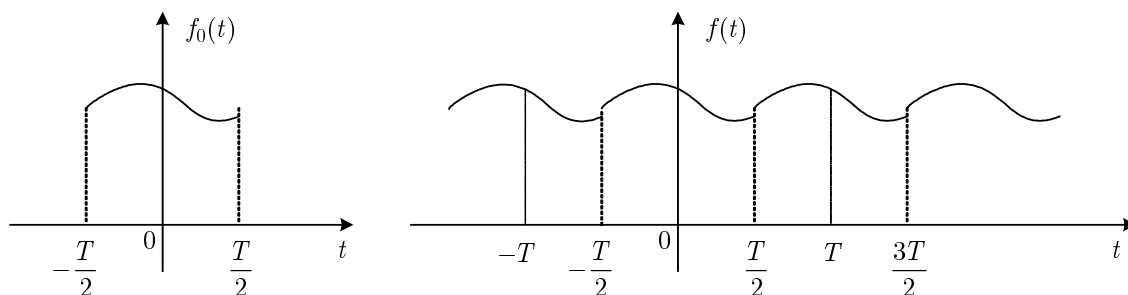
$$\bar{\delta}(t) \stackrel{\text{F}}{=} \omega_0 \bar{\delta}(\omega)$$

$$\sum_{n=-\infty}^{\infty} \delta(t - nT) \stackrel{\text{F}}{=} \frac{2\pi}{T} \sum_{k=-\infty}^{\infty} \delta(\omega - \frac{2\pi k}{T}); \quad a_k = \frac{1}{T} \text{ za svako } k$$

Ako je funkcija $f_0(t)$ definana na sledeći način (slika 15.331):

$$f_0(t) = \begin{cases} f(t) & |t| < \frac{T}{2} \\ 0 & |t| > \frac{T}{2} \end{cases}$$

tada je:

Slika 15.331:

$$f(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} f_0(t + nT) = \bar{\delta}(t) * f_0(t)$$

$$F(j\omega) = \omega_0 \bar{\delta}(\omega) F_0(j\omega) = \omega_0 F_0(j\omega) \sum_{n=-\infty}^{\infty} \delta(\omega - n\omega_0)$$

$$F(j\omega) = \omega_0 \sum_{n=-\infty}^{\infty} F_0(jn\omega_0) \delta(\omega - n\omega_0)$$

jer je:

$$F_0(j\omega)\delta(\omega - n\omega_0) = F_0(jn\omega_0)\delta(\omega - n\omega_0)$$

Veza između Fourier-ove transformacije i Fourier-ovog reda

$$\underline{a}_n = \frac{1}{T}F_0(jn\omega_0) = \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f(t)e^{-jn\omega_0 t} dt$$

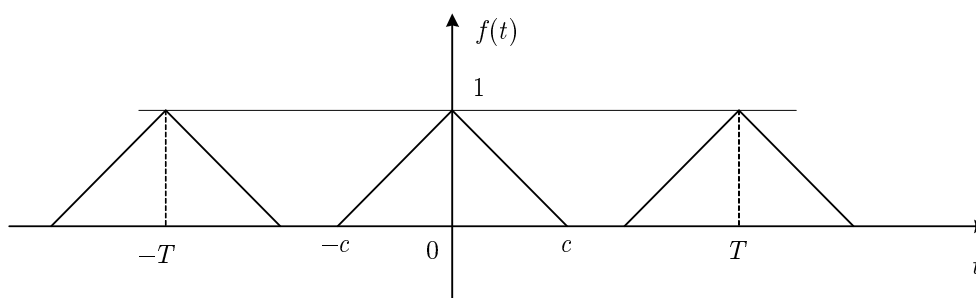
$$f(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \underline{a}_n e^{jn\omega_0 t} \quad \omega_0 = \frac{2\pi}{T}$$

jer je inverzna transformacija:

$$\omega_0 \delta(\omega - n\omega_0) \stackrel{F^{-1}}{=} \frac{e^{jn\omega_0 t}}{T}$$

Primjer 19: Data je funkcija $f_0(t) = q_c(t)$.

$$F_0(j\omega) = \frac{4 \sin^2\left(\frac{c\omega}{2}\right)}{c\omega^2}$$

Slika 15.332:

$$\underline{a}_n = \frac{\omega_0}{2\pi} F_0(jn\omega_0) = \frac{2 \sin^2\left(\frac{n\omega_0 c}{2}\right)}{\pi \omega_0 c n^2}$$

The poisson sum formula

$$\bar{f}(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} f_0(t + nT) \quad \bar{F}(j\omega) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} F(j\omega + jn\omega_1)$$

gdje su T i ω_1 a $\bar{F}(j\omega)$ nije Fourier-ova transformacija funkcije $\bar{f}(t)$.

$$\bar{f}(t) = \frac{1}{T} \sum_{n=-\infty}^{\infty} F(jn\omega_0) e^{jn\omega_0 t}, \quad \omega_0 = \frac{2\pi}{T} \quad (15.729)$$

Relacija (15.729) predstavlja POISSON SUM FORMULU. Na osnovu osobine simetrije može se napisati:

$$\overline{F}(j\omega) = \frac{2\pi}{\omega_1} \sum_{n=-\infty}^{\infty} f(nT_1) e^{-jnT_1\omega}, \quad T_1 = \frac{2\pi}{\omega_1}$$

ili direktno:

$$\sum_{n=-\infty}^{\infty} \delta(\omega + n\omega_1) = \frac{1}{\omega_1} \sum_{n=-\infty}^{\infty} e^{-jnT_1\omega}$$

$$\delta(\omega + n\omega_1) * F(j\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} \delta(\omega - y + n\omega_1) F(jy) dy = F(\omega + n\omega_1)$$

$$e^{-jnT_1\omega} * F(j\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} e^{-jnT_1(\omega-y)} F(jy) dy = 2\pi f(nT_1) e^{-jnT_1\omega}$$

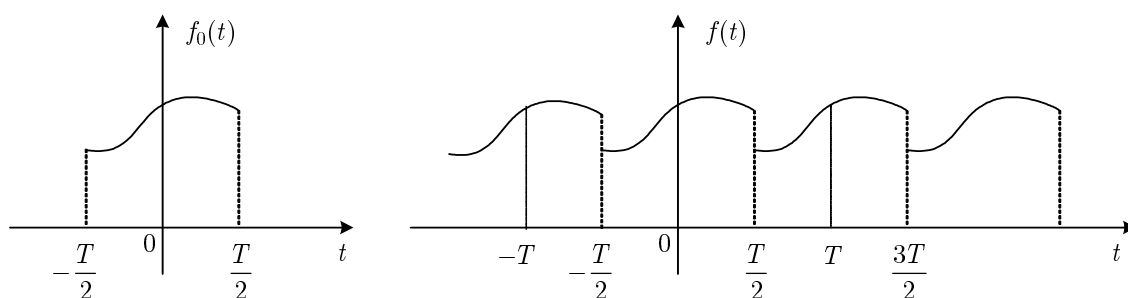
Primjer 20: Za $\omega = 0$ i $T_1 = 1$ imamo:

$$e^{-\alpha|t|} \stackrel{F.}{=} \frac{2\alpha}{\alpha^2 + \omega^2}$$

$$\sum_{n=-\infty}^{\infty} \frac{2\alpha}{\alpha^2 + (2\pi n)^2} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} e^{-\alpha|n|}$$

Prelaz sa Fourier-ovog reda u kompleksnom obliku na Fourier-ovu transformaciju

Neka je data neperiodična funkcija: $f(t) = f_T(t)$; $-\frac{T}{2} < t < \frac{T}{2}$; $f_T(t+T) = f_T(t)$. Funkcija $f_T(t)$ se naziva periodični razvoj funkcije $f(t)$ i obje su prikazane na slici 15.333.

Slika 15.333:

$$f_T(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} c_n e^{j\frac{2\pi n t}{T}}$$

$$c_n = \frac{1}{T} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_T(x) e^{-j\frac{2\pi nx}{T}} dx$$

Ako $T \rightarrow \infty$ tada $f_T(t) \rightarrow f(t)$. Kada $T \rightarrow \infty$ tada $\omega_0 = \frac{2\pi}{T} \rightarrow 0$; $\frac{2\pi}{T} \rightarrow \Delta\omega$, tada je:

$$f_T(t) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \left[\frac{\Delta\omega}{2\pi} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_T(x) e^{-j\frac{2\pi nx}{T}} dx \right] e^{jtn\Delta\omega} = \sum_{n=-\infty}^{\infty} \left[\frac{1}{2\pi} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_T(x) e^{-j(x-t)n\Delta\omega} dx \right] \Delta\omega$$

$$g(\omega, t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\frac{T}{2}}^{\frac{T}{2}} f_T(x) e^{-j\omega(x-t)} dx$$

$$f(t) = \lim_{T \rightarrow \infty (\Delta\omega \rightarrow 0)} \sum_{n=-\infty}^{\infty} g(n\Delta\omega, t) \Delta\omega$$

Na osnovu fundamentalne teoreme integralnog računa:

$$f(t) = \int_{-\infty}^{\infty} g(\omega, t) d\omega$$

gdje: $f_T \rightarrow f$ $T \rightarrow \infty$ imamo:

$$\lim_{T \rightarrow \infty} g(\omega, t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-j\omega(x-t)} dx$$

$$f(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \left[\int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-j\omega(x-t)} dx \right] d\omega \quad (15.730)$$

Relacija (15.730) predstavlja Fourier-ov integral.

$$f(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \left[\int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-j\omega x} dx \right] e^{j\omega t} d\omega$$

$$F(j\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} f(t) e^{-j\omega t} dt \quad (15.731)$$

Relacija (15.731) predstavlja Direktnu Fourier-ovu transformaciju.

$$f(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} F(j\omega) e^{j\omega t} d\omega \quad (15.732)$$

Relacija (15.732) predstavlja Inverznu Fourier-ovu transformaciju.

Neki važni nesvojstveni integrali - integrali sa beskonačnim grani- cama

$$1. \int_0^{\infty} \frac{\sin \omega t}{\omega} d\omega = \begin{cases} \frac{\pi}{2} & t > 0 \\ -\frac{\pi}{2} & t < 0 \end{cases}$$

$$2. \int_0^{\infty} \frac{\omega \sin \omega t}{\alpha^2 + \omega^2} d\omega = \frac{\pi}{2} e^{-\alpha t}$$

$$3. \int_0^{\infty} \frac{\cos \omega t}{\alpha^2 + \omega^2} d\omega = \frac{\pi}{2\alpha} e^{-\alpha t}$$

$$4. \int_0^{\infty} \frac{\alpha \sin \omega t}{\omega(\alpha^2 + \omega^2)} d\omega = \frac{\pi}{2\alpha} (1 - e^{-\alpha t})$$

$$5. \int_{-\infty}^{\infty} \cos(\omega t) d\omega = 2\pi \delta(t)$$

$$6. \int_{-\infty}^{\infty} \delta(\omega) e^{j\omega t} d\omega = 1; \quad \delta(t) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} e^{j\omega t} d\omega$$

$$7. \int_{-\infty}^{\infty} \frac{e^{jtx}}{x} dx = \begin{cases} j\pi & t > 0 \\ -j\pi & t < 0 \end{cases}; \quad \int_{-\infty}^{\infty} \frac{e^{jtx}}{x} dx = j\pi \operatorname{sgn} t$$

$$8. \int_0^{\infty} \frac{\sin x \cos ax}{x} dx = \begin{cases} \frac{\pi}{2} & |a| < 1 \\ -\frac{\pi}{4} & |a| = 1 \\ 0 & |a| > 1 \end{cases}$$

$$9. \int_0^{\infty} \frac{\sin x}{\sqrt{x}} dx = \int_0^{\infty} \frac{\cos x}{\sqrt{x}} dx = \sqrt{\frac{\pi}{2}}$$

$$10. \frac{1}{2} + \frac{1}{\pi} \int_0^{\infty} \frac{\sin \omega t}{\omega} d\omega = h(t)$$

$$11. \int_{-\infty}^{\infty} e^{-st^2} dt = \sqrt{\frac{\pi}{s}}; \quad \operatorname{Re} \left\{ \sqrt{\frac{\pi}{s}} \right\} > 0$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} e^{j\beta t^2} dt = \sqrt{\frac{j\pi}{\beta}} = \sqrt{\frac{\pi}{\beta}} e^{j\frac{\pi}{4}}$$

$$\int_{-\infty}^{\infty} e^{js(t+c)^2} dt = \sqrt{\frac{\pi}{s}}; \quad c = a + jb, \quad s = \alpha + j\beta \quad \alpha > 0$$

$$e^{-st^2} \stackrel{F}{=} \sqrt{\frac{\pi}{s}} e^{-\frac{\omega^2}{4s}}; \quad \operatorname{Re}\{s\} \geq 0. \text{ Ako je } s = \alpha \text{ imamo: } e^{-\alpha t^2} \stackrel{F}{=} \sqrt{\frac{\pi}{\alpha}} e^{-\frac{\omega^2}{4\alpha}}$$

Dokaz:

$$F(j\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} e^{-st^2} e^{-j\omega t} dt$$

$$st^2 + j\omega t = s \left(t + \frac{j\omega}{2s} \right)^2 + \frac{\omega^2}{4s}$$

$$F(j\omega) = e^{-\frac{\omega^2}{4s}} \int_{-\infty}^{\infty} e^{-s \left(t + \frac{j\omega}{2s} \right)^2} dt = \sqrt{\frac{\pi}{s}} e^{-\frac{\omega^2}{4s}}$$

$$12. \int_0^{\infty} \frac{\cos ax}{x} dx = \infty \quad (\alpha \neq 0, a - \text{ proizvoljno})$$

$$13. \int_0^{\infty} \frac{\tan ax}{x} dx = \begin{cases} \frac{\pi}{2} & a > 0 \\ -\frac{\pi}{2} & a < 0 \end{cases}$$

$$14. \int_0^{\infty} \frac{\sin^2 ax}{x} dx = \frac{\pi}{2} |a|$$

$$15. \int_{-\infty}^{\infty} \sin x^2 dx = \int_0^{\infty} \cos x^2 dx = \sqrt{\frac{\pi}{2}}$$

$$16. \int_0^{\infty} \frac{\cos ax - \cos bx}{x} dx = \ln \frac{b}{a} \quad (a, b > 0)$$

$$17. \int_0^{\infty} \frac{\sin x \cos ax}{x} dx = \begin{cases} \frac{\pi}{2} & |a| < 1 \\ \frac{\pi}{4} & |a| = 1 \\ 0 & |a| > 1 \end{cases}$$

$$18. \int_0^{\infty} \frac{x \sin ax}{x^2 + b^2} dx = \frac{\pi}{2} e^{-|ab|} \operatorname{sgn} a$$

$$19. \int_0^{\infty} \frac{\cos ax}{1+x^2} dx = \frac{\pi}{2} e^{-|a|}$$

Određeni integrali sa beskonačnim granicama poimaju se u smislu “uslovne vrijednosti” tj.

$$\lim_{\substack{p \rightarrow \infty \\ q \rightarrow \infty -p}} \int_{-p}^{+q} f(x) dx = \int_{-\infty}^{\infty} f(x) dx$$

kada $p = q \rightarrow \infty$.

LAPLACE-ova transformacija - matematički dio

Nesvojstveni integral:

$$F(s) = \int_0^{\infty} f(t)e^{-st} dt \quad (15.733)$$

gdje je $s = \sigma + j\omega$ naziva se direktna Laplace-ova transformacija, a integral:

$$f(t) = \frac{1}{2\pi j} \int_{\sigma - j\omega}^{\sigma + j\omega} F(s)e^{st} ds \quad (15.734)$$

inverzna Laplace-ova transformacija.

$$\begin{aligned} |f(t)| &< Me^{\sigma_0 t} \\ \operatorname{Re}\{s\} &= \sigma > \sigma_0 \end{aligned}$$

Konstante M i σ_0 su realne i pozitivne. Laplace-ova transformacija se označava na sledeći način:

$$F(s) = \mathcal{L}\{f(t)\}$$

ili

$$f(t) \stackrel{\mathcal{L}}{=} F(s)$$

Inverzna Laplace-ova transformacija se označava na sledeći način:

$$f(t) = \mathcal{L}^{-1}\{F(s)\}$$

$$f(t) = \sum_{s_k} \operatorname{Res} F(s)e^{st} \quad (t > 0)$$

gdje su sa s_k - polovi funkcije $F(s)$.

Primjer 1: Odrediti Laplace-ovu transformaciju funkcije $f(t) = e^{-at}h(t)$.

$$F(s) = \int_0^{\infty} e^{-at} e^{-st} dt = -\frac{1}{s+a} e^{-(s+a)t} \Big|_0^{\infty} = \frac{1}{s+a}$$

$L\{e^{-at}h(t)\} = \frac{1}{s+a}$ jer je $\operatorname{Re}\{s\} = \sigma > -a$ pa je integral za gornju granicu jednak nuli.

Osnovna svojstva Laplace-ove transformacije

1. Svojstvo linearnosti

Ako je $L\{f_1(t)\} = F_1(s)$ i $L\{f_2(t)\} = F_2(s)$ onda je:

$$L\{c_1 f_1(t) + c_2 f_2(t)\} = c_1 F_1(s) + c_2 F_2(s)$$

$$c_1 f_1(t) + c_2 f_2(t) = c_1 L^{-1}\{F_1(s)\} + c_2 L^{-1}\{F_2(s)\}$$

2. Teorema pomaka

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\{e^{-at}f(t)\} = F(s+a)$$

3. Teorema kašnjenja

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\{f(t-\tau)h(t-\tau)\} = e^{-s\tau}F(s)$$

4. Teorema skaliranja

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\{f(ct)\} = \frac{1}{c}F\left(\frac{s}{c}\right) \quad c > 0$$

5. Diferenciranje u vremenskom domenu

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\left\{\frac{df(t)}{dt}\right\} = sF(s) - f(0)$$

$$L\{f^{(n)}(t)\} = L\left\{\frac{d^n f(t)}{dt^n}\right\} = s^n F(s) - \sum_{k=1}^n f^{(k-1)}(t) s^{(n-k)}$$

6. Integracija u vremenskom domenu

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\left\{\int_0^t f(t) dt\right\} = \frac{F(s)}{s}$$

$$L\left\{\int_0^t \cdots \int_0^t f(t) (dt)^n\right\} = \frac{F(s)}{s^n}$$

7. Integracija u kompleksnom domenu

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\left\{\frac{f(t)}{t}\right\} = \int_s^\infty F(s) ds$$

8. Diferenciranje po parametru

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\left\{\frac{\partial}{\partial x} f(t, x)\right\} = \frac{\partial}{\partial x} F(s, x)$$

9. Integracija po parametru

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$L\left\{\int_{x_0}^x f(t, x) dx\right\} = \int_{x_0}^x F(s, x) dx$$

10. Konvolucija

Ako je $L\{f(t)\} = F(s)$ i $L\{g(t)\} = G(s)$ tada je:

$$L\{f(t) * g(t)\} = F(s)G(s)$$

$$L\left\{\int_0^t f(\tau)g(t-\tau)d\tau\right\} = F(s)G(s)$$

$$\mathbf{L}^{-1} \{F(s)G(s)\} = \int_0^t f(\tau)g(t-\tau)d\tau$$

Dokaz:

$$F(s) = \int_0^{\infty} f(\tau)e^{-s\tau}d\tau$$

$$F(s)G(s) = \int_0^{\infty} f(\tau) [G(s)e^{-s\tau}] d\tau$$

$$F(s)G(s) = \int_0^{\infty} f(\tau)\mathbf{L}\{g(t-\tau)h(t-\tau)e^{-s\tau}\}d\tau = \int_0^{\infty} f(\tau) \left[\int_0^{\infty} g(t-\tau)h(t-\tau)e^{-st}dt \right] d\tau$$

Kako je $h(t-\tau) = 0$ za $\tau > t$ dobijamo:

$$F(s)G(s) = \int_0^{\infty} e^{-s\tau} \left[\int_0^t f(\tau)g(t-\tau)d\tau \right] dt$$

iz čega slijedi da je:

$$F(s)G(s) = \mathbf{L} \left[\int_0^t f(\tau)g(t-\tau)d\tau \right]$$

11. Diferenciranje u kompleksnom domenu

Ako je $\mathbf{L}\{f(t)\} = F(s)$ tada je:

$$\mathbf{L}\{t^n f(t)\} = (-1)^n \frac{d^n F(s)}{ds^n}; \quad n = 0, 1, 2, 3, \dots$$

12. Laplace-ova transformacija periodične funkcije

Ako je $\mathbf{L}\{f(t)\} = F(s)$ i $f(t+T) = f(t)$ tada je:

$$\mathbf{L}\{f(t)\} = \frac{\int_0^T e^{-st}f(t)dt}{1 - e^{-sT}}$$

Ako je $f(t) = p(t)$, $0 < t < T$, $p(t) = f(t)[h(t) - h(t-T)]$ i $f(t+T) = f(t)$ imamo:

$$\mathbf{L}\{f(t)\} = \frac{\mathbf{L}\{p(t)\}}{1 - e^{-sT}}$$

13. Teoreme o graničnim vrijednostima

Ako je funkcija $f(t)$ neprekidna i kada u tački $t = 0$ ima konačni diskontinuitet onda važi:

$$\lim_{t \rightarrow 0} f(t) = \lim_{s \rightarrow \infty} sF(s)$$

Ako egistira $\lim_{t \rightarrow \infty} f(t) < \infty$ onda važi:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} f(t) = \lim_{s \rightarrow 0} sF(s)$$

Dokazi:

Dokaz za prvu teoremu:

$$\mathcal{L}\{f'(t)\} = \int_{0^-}^{\infty} f'(t)e^{-st} dt = sF(s) - f(0^-)$$

Ako je $f(t)$ neprekidna u $t = 0$ odnosno $f(0^+) = f(0^-)$ onda imamo:

$$\lim_{s \rightarrow \infty} \int_{0^-}^{\infty} f'(t)e^{-st} dt = \int_{0^-}^{\infty} f'(t) \left[\lim_{s \rightarrow \infty} e^{-st} \right] dt = 0 = \lim_{s \rightarrow \infty} sF(s) - f(0^-)$$

$$\lim_{s \rightarrow \infty} sF(s) = f(0^-) = f(0^+)$$

Ako $f(t)$ ima konačni diskontinuitet u $t = 0$ onda možemo pisati: $f(t) = g(t) + Ah(t)$ gdje za funkciju $g(t)$ važi $g(0^+) = g(0^-)$ i za $t < 0$ $f(t) = g(t)$. Onda je $f(0^-) = g(0^-)$ i $A(0^+) = g(0^+) + A$, odnosno:

$$A = f(0^+) - g(0^+) = f(0^+) - g(0^-) = f(0^+) - f(0^-)$$

$$sF(s) = sG(s) + A$$

$$\lim_{s \rightarrow \infty} sF(s) = \lim_{s \rightarrow \infty} sG(s) + A = g(0^+) + A = f(0^+)$$

Dokaz za drugu teoremu:

$$\lim_{s \rightarrow 0} sF(s) - f(0^-) = \int_{0^-}^{\infty} f'(t) dt = \lim_{t \rightarrow \infty} f(t) - f(0^-)$$

iz čega slijedi da je:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} f(t) = \lim_{s \rightarrow 0} sF(s)$$

Na sledećim primjerima ćemo ispitati da li važe ili ne teoreme o graničnim vrijednostima.

Primjer 2:

$$F(s) = \frac{4(s+1)}{s^2 + 2s + 5}$$

$$f(0^+) = \lim_{s \rightarrow \infty} sF(s) = \lim_{s \rightarrow \infty} \frac{4s(s+1)}{s^2 + 2s + 1} = 4$$

$$f(t) = \mathcal{L}^{-1}\{F(s)\} = 4e^{-t} \cos 2t$$

$$f(0^+) = 4$$

Primjer 3:

$$f(t) = \delta(t) + 4e^{-t}$$

$$F(s) = 1 + \frac{4}{s+1} = \frac{s+5}{s+4}$$

$$\lim_{s \rightarrow \infty} sF(s) = \lim_{s \rightarrow \infty} \frac{s(s+5)}{s+4} = \infty$$

$$f(0^+) = 4$$

Teorema **ne važi** jer funkcija $f(t)$ u tački $t = 0$ nema konačni diskontinuitet već beskonačni.

Primjer 4:

$$F(s) = \frac{5s+2}{s(s+1)}$$

$$\lim_{s \rightarrow 0} sF(s) = 2$$

$$f(t) = 2h(t) + 3e^{-t}$$

$$\lim_{t \rightarrow \infty} f(t) = 2$$

Teorema važi.

Primjer 5:

$$F(s) = \frac{1}{s-1}$$

$$\lim_{s \rightarrow 0} sF(s) = 0$$

$$f(t) = e^t$$

$$\lim_{t \rightarrow \infty} f(t) = \infty$$

Teorema ne važi.

14. Konvolucija u kompleksnom domenu

$$\mathcal{L}\{f(t)g(t)\} = \frac{1}{2\pi j} F(s) * G(s)$$

$$F(s) * G(s) = \int_{\sigma-j\omega}^{\sigma+j\omega} F(z)G(s-z)dz = \int_{\sigma-j\omega}^{\sigma+j\omega} F(s-z)G(z)dz$$

Dokaz: Po definiciji je:

$$f(t)g(t) = \left[\frac{1}{2\pi j} \int_{\sigma-j\omega}^{\sigma+j\omega} F(z)e^{zt} dz \right] g(t) = \frac{1}{2\pi j} \int_{\sigma-j\omega}^{\sigma+j\omega} F(z) \underbrace{e^{zt}g(t)}_{\mathcal{L}^{-1}\{G(s-z)\}} dz$$

$$f(t)g(t) = \frac{1}{2\pi j} \int_{\sigma-j\omega}^{\sigma+j\omega} F(z) [\mathcal{L}^{-1}\{G(s-z)\}] dz = \mathcal{L}^{-1} \left\{ \frac{1}{2\pi j} \int_{\sigma-j\omega}^{\sigma+j\omega} F(z)G(s-z)dz \right\}$$

$$f(t)g(t) = \mathcal{L}^{-1} \left\{ \frac{1}{2\pi j} F(s) * G(s) \right\}$$

15. Inverzna Laplace-ova transformacija racionalnih funkcija

HEVISAJDOV RAZVOJ: Ako je data funkcija $F(s)$ oblika:

$$F(s) = \frac{A(s)}{B(s)} = \frac{a_m s^m + a_{m-1} s^{m-1} + \dots + a_1 s + a_0}{b_n s^n + b_{n-1} s^{n-1} + \dots + b_1 s + b_0}$$

i ako je $m < n$, a s_k su prosti korjени polinoma $B(s) = 0$ onda je funkcija $f(t)$:

$$f(t) = \mathcal{L}^{-1}\{F(s)\} = \sum_{k=1}^n \frac{A(s_k)}{B'(s_k)} e^{s_k t}$$

za $t > 0$. Ako $B(s) = 0$ ima korjen $s = 0$ tj. $B(s) = sB_1(s)$ onda je funkcija $f(t)$ jednaka:

$$f(t) = \mathcal{L}^{-1}\{F(s)\} = \frac{A(0)}{B_1(0)} + \sum_{k=2}^n \frac{A(s_k)}{B'(s_k)} e^{s_k t}$$

za $t > 0$. Ako $B(s) = 0$ ima višestruke korjene tj: $B(s) = b_n(s - s_1)^{k_1}(s - s_2)^{k_2} \dots (s - s_l)^{k_l}$ gdje je $k_1 + k_2 + \dots + k_l = n$ tada je:

$$f(t) = \mathcal{L}^{-1} \{F(s)\} = \sum_{i=1}^l \frac{1}{(k_i - 1)!} \lim_{s \rightarrow s_i} \frac{d^{k_i-1}}{ds^{k_i-1}} [(s - s_i)^{k_i} F(s) e^{st}]$$

16. Rezidijum

$$f(t) = \sum_{s_k} \text{Res} F(s) e^{st} \quad t > 0$$

Ako se funkcija $F(s)$ može zapisati u obliku pravog razlomka tj:

$$F(s) = \frac{F_1(s)}{F_2(s)}$$

i ako je pol s_k reda m imamo:

$$\text{Res}_{s_k} \frac{F_1(s)}{F_2(s)} e^{st} = \frac{1}{(m-1)!} \left[\frac{d^{m-1}}{ds^{m-1}} \frac{F_1(s)}{F_2(s)} (s - s_k)^m e^{st} \right]_{s=s_k}$$

$$\text{Res}_{s_k} \frac{F_1(s)}{F_2(s)} e^{st} = e^{s_k t} \sum_{i=1}^m \frac{t^{(m-i)} A^{(i-1)}(s_k)}{(m-i)!(i-1)!}$$

Posledica: Ako funkcija $F(s)$ u imeniocu ima faktor $(s + a)^n$ onda je:

$$F(s) = \frac{A_n}{(s + a)^n} + \frac{A_{n-1}}{(s + a)^{n-1}} + \dots + \frac{A_1}{s + a} + F_1(s)$$

$$A_k = \frac{1}{(n-k)!} \frac{d^{n-k}}{ds^{n-k}} [(s + a)^n F(s)]_{s=-a}$$

Ako funkcija $F(s)$ sadrži kompleksne korjene oni se uvijek javljaju u kompleksnim parovima $s = \alpha \pm j\beta$:

$$F(s) = \frac{A}{s - \alpha - j\beta} + \frac{B}{s - \alpha + j\beta}$$

$$A = (s - \alpha - j\beta) F(s) \Big|_{s=\alpha+j\beta}$$

$$B = (s - \alpha + j\beta) F(s) \Big|_{s=\alpha-j\beta}$$

$$B = \underline{A}^*$$

$$f(t) = A e^{(\alpha+j\beta)t} + A^* e^{(\alpha-j\beta)t}$$

$$A = |A| e^{j\theta}$$

$$f(t) = 2 \operatorname{Re} \{ A e^{(\alpha+j\beta)t} \} = 2 \operatorname{Re} \{ |A| e^{\alpha t} e^{j(\beta t + \theta)} \} = 2 |A| e^{\alpha t} \cos(\beta t + \theta)$$

Drugi način nalaženja inverzne Laplace-ove transformacije (originala) pri postojanju višestrukih polova s_k koji ne zahtijeva diferenciranje, sastoji se u razvoju racionalno-razlomljene funkcije na djelimične (parcijalne) proste razlomke po poznatim metodama. Za prelaz od prostih razlomaka ka originalu koriste se relacije:

$$\frac{1}{(s - s_k)^i} \stackrel{\text{L.}}{=} \frac{1}{(i-1)!} t^{i-1} e^{s_k t}$$

Za razvoj $\frac{F_1(s)}{F_2(s)}$ na djelimične razlomke pri postojanju m -tostrukog pola s_k može se koristiti formula:

$$\frac{F_1(s)}{F_2(s)} = \sum_{i=1}^m \frac{K_i}{(s - s_k)^i}$$

$$K_i = \frac{1}{(m-i)!} A^{(m-i)}(s_k)$$

što dovodi do ranije naveden formule.

Primjer 6: Primjenom inverzne Laplace-ove transformacije odrediti funkciju $f(t)$ ako je $F(s)$ jednako:

$$F(s) = \frac{6}{s^4(s+1)}$$

Znamo da je:

$$\text{L} \{ t^n \} = \frac{1}{s^{n+1}} \text{L} \{ n! \} = \frac{n!}{s^{n+1}}; \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

Razvojem funkcije $F(s)$ na parcijalne razlomke dobijamo:

$$F(s) = \frac{A}{s^4} + \frac{B}{s^3} + \frac{C}{s^2} + \frac{D}{s} + \frac{E}{s+1}$$

ili putem "LONG DIVISION" za realne polove višeg reda:

$$F(s) = \frac{6}{s^4} \left[\frac{1}{s+1} \right] = \frac{6}{s^4} \left[1 - s + s^2 - s^3 + \frac{s^4}{s+1} \right] = \frac{6}{s^4} - \frac{6}{s^3} + \frac{6}{s^2} - \frac{6}{s} + \frac{6}{s+1}$$

$$F(s) = \frac{3!}{s^4} - 3 \frac{2!}{s^3} + 6 \frac{1!}{s^2} - \frac{6}{s} + \frac{6}{s+1}$$

$$f(t) = \text{L}^{-1} \{ F(s) \} = t^3 - 3t^2 + 6t - 6 + 6e^{-t}$$

Primjer 7:

$$\frac{F(s)}{G(s)} = \frac{\omega^3}{(s^2 + \omega^2)^2} = \frac{\omega^3}{(s + j\omega)^2(s - j\omega)^2}$$

Polovi su: $s_1 = j\omega$ i $s_2 = -j\omega$. Za nalaženje inverzne Laplace-ove transformacije funkcije koja ima višestruke polove ($p > 1$) koristimo:

$$\mathbb{L}^{-1} \left\{ \frac{F(s)}{G(s)} \right\} = \sum_{l=1}^{l=p} \underline{K}_l \frac{t^{p-l}}{(p-l)!} e^{\underline{s}_1 t} + \sum_{l=1}^{l=p} \underline{K}'_l \frac{t^{p-l}}{(p-l)!} e^{\underline{s}_2 t}$$

$$\underline{K}_l = \lim_{s \rightarrow s_1} \frac{1}{(l-1)!} \frac{d^{l-1}}{ds^{l-1}} \left[(s - s_1)^p \frac{F(s)}{G(s)} \right] \quad l = 1, 2, \dots, p$$

$$\underline{K}'_l = \lim_{s \rightarrow s_2} \frac{1}{(l-1)!} \frac{d^{l-1}}{ds^{l-1}} \left[(s - s_2)^p \frac{F(s)}{G(s)} \right] \quad l = 1, 2, \dots, p$$

$$\underline{K}_1 = -\frac{\omega}{4}; \quad \underline{K}_2 = \frac{1}{j4}$$

$$\underline{K}'_1 = -\frac{\omega}{4}; \quad \underline{K}'_2 = -\frac{1}{j4}$$

$$\mathbb{L}^{-1} \left\{ \frac{F(s)}{G(s)} \right\} = -\frac{\omega}{4} t e^{j\omega t} + \frac{1}{j4} e^{j\omega t} - \frac{\omega}{4} t e^{-j\omega t} - \frac{1}{j4} e^{-j\omega t} = -\frac{\omega t}{2} \cos \omega t + \frac{1}{2} \sin \omega t$$

VAŽNA NAPOMENA: Ako egzistira Fourier-ova transformacija funkcije $f(t) \stackrel{\text{F}}{=} F(j\omega)$ onda sigurno egzistira i Laplace-ova transformacija $f(t) \stackrel{\text{L}}{=} F(s)$ jer su uslovi egzistencije Fourier-ove transformacije rigorozniji od uslova za egzistenciju Laplace-ove transformacije. Obrnuto ne važi. Laplace-ova transformacija je u velikoj upotrebi za analizu električnih kola. Postoje bogato urađene tablice za parove Laplace-ovih transformacija. Mnogi autori kažu da se one mogu koristiti i za određivanje Fourier-ove transformacije zamjenjujući $s \rightarrow j\omega$. Na primjer:

$$\mathbb{L} \{h(t)\} = \frac{1}{s}$$

$$\text{F} \{h(t)\} = \frac{1}{j\omega}$$

to je pogrešno jer znamo da je Fourier-ova transformacija funkcije $h(t)$ jednaka:

$$\text{F} \{h(t)\} = \pi \delta(\omega) + \frac{1}{j\omega}$$

Pravilno je:

$$\mathcal{F}\{h(t)\} = F(j\omega) = \mathcal{L}\{h(t)\}_{s=j\omega} + \frac{1}{2} \sum_k \operatorname{Res}_{s_k} \{F(s)\} 2\pi\delta(\omega - \omega_k)$$